

<https://doi.org/10.31891/2415-7929-2022-24-13>

УДК 802

ЯНКОВЕЦЬ О., ІСАЄВА І.

Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ПЕРСУАЗИВНОСТІ В ПРОМОВІ БОРИСА ДЖОНСОНА, ПРИСВЯЧЕНІЙ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ

У статті описані лексичні, стилістичні та інші засоби вираження персуазивності в промові Бориса Джонсона, які він проголосив під час візиту в Київ з метою висловлення підтримки Україні в контексті нападу російської федерації на нашу державу.

Ключові слова: персуазивність, промова, війна, лексичний, морфологічний, синтаксичний, стилістичний.

YANKOVETS O., ISAIEVA I.

Bohdan Khmelnytsky National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine

LEXICAL AND STYLISTIC MEANS OF PERSUASIVENESS IN BORYS JOHNSON'S SPEECH ON THE RUSSIAN AND UKRAINIAN WAR

Geopolitical, as well as social and political events in the life of any country are always reflected in the language – both in the state language and in the foreign languages, which describe the situation in the world. The Russian-Ukraine war is no exception. The world's most influential leaders, the United States and Britain, have been providing financial and moral support to Ukraine since the first days of the war with Russia. The leaders of these states clearly and consistently express their pro-Ukrainian position, support Ukraine financially and morally. During his visit to Kyiv, Boris Johnson analyses the situation in Ukraine, admires the Ukrainian people, and convinces them not to give up, but to continue the struggle. The purpose of Boris Johnson's speech is to convince Ukrainians that they will definitely defeat the enemy and that Ukraine will be free. Boris Johnson uses a large number of linguistic means (the morphological, syntactic, lexical and stylistic ones) to achieve persuasiveness. Boris Johnson's speech is characterized by the use of personal and possessive pronouns of the first and second person, tense forms (including present and future), different types of sentences (simple, compound and complex sentences), a rhetorical question, political and military terms, toponyms and anthroponyms, realia and others. The author also uses artistic means and expressive techniques: epithets, metaphors, comparisons, anaphors and proverbs. The combination of the author's means and methods create a holistic picture of the author's intention - to analyze the situation in Ukraine in detail, to express their own attitude to the war, to encourage Ukrainians to fight, and to emphasize the support of Britain.

The variety of language tools used by the Prime Minister of the United Kingdom, as well as the structure of the speech, show that the author has carefully prepared for the speech, researched the Ukrainian people's struggle against Russian aggression and aimed to convince Ukrainians that they will win this war.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

В процесі розвитку суспільства мова завжди була індикатором та відображенням соціально-політичних подій. Не є винятком і трагічна сторінка української історії – напад Російської Федерації на Україну 24 лютого 2022 року. З початком російської військової агресії світ чітко висловив свою позицію, підтримавши Україну у її боротьбі за суверенітет, або ставши на бік країни-агресора своїми діями чи бездіяльністю. Проте, найвпливовіші лідери світу – керівництво Сполучених Штатів та Великобританії – з перших днів війни надають фінансову та моральну підтримку Україні. Лідери цих держав чітко і послідовно висловлюють свою про-українську позицію та не бояться заявляти про це на увесь світ. Зокрема, під час візиту у Київ 9 квітня 2022 року Борис Джонсон, прем'єр-міністр чітко висловив свої підтримку народу України. Промова Бориса Джонсона під час візиту в Україну є свідченням його обізнаності у особливостях перебігу російсько-української війни та необхідності світової підтримки. Борис Джонсон використовує ряд прийомів, спрямованих на реалізацію персуазивності.

Аналіз останніх джерел

Вивченню вербальних засобів ефективного впливу на свідомість широких мас населення присвячені праці як закордонних: М. Фуко (Michel Foucault), Р. Барт (Roland Barthes), М. Бахтін (Mikhail Bakhtin), А. Грамші (Antonio Gramsci), Д. О'Кіф (O'Keefe D.), О. Кубрякова, О. Шейгал та інші, так і вітчизняних учених (В. Скріябіна, І. Андрусак, О. Фоменко, І. Бутова, К. Серажим та інші). Важливість дослідження персуазивності постійно зростає, тому підвищується роль впливу на громадську свідомість в контексті глобалізації, пандемії, воєн, економічної кризи та інших суспільно-політичних змін.

Формулювання цілей статті

Мета дослідження – комплексний аналіз мовних засобів, використаних прем'єр-міністром Великобританії Борисом Джонсоном з метою переконання українців у необхідності подальшої завзятої

боротьби з російськими загарбниками (створення ефекту персуазивності), а також підбадьорення, похвала, заохочення українського народу та вираження підтримки Великобританії.

Виклад основного матеріалу

У сучасному суспільстві персуазивність є необхідним елементом удосконалення навичок міжособистісного й ділового спілкування, масової комунікації, ефективного менеджменту та політичного впливу.

Персуазивність можна трактувати як комплексне поняття, котре поєднує у собі різні механізми та способи впливу на адресата з метою переконання останнього здійснити чи не здійснювати певну дію. Як зазначає Є. Молодиченко: «Персуазивність не зводиться і не протиставляється аргументації, не ототожнюється лише з риторичними прийомами чи із окремими директивними, апелятивними та імперативними мовленнєвими актами, у тому числі й імпліцитними» [2, с. 31].

Трактування даного явища зарубіжними і вітчизняними лінгвістами дещо відрізняється. Так, Гарт Джоветт розуміє персуазивність як «інтерактивний комунікативний процес, у якому відправник повідомлення прагне вплинути на світогляд, ставлення та поведінку його одержувача» [6, с.21–26]. За твердженням В. Б. Скрябіної, персуазивна комунікація як особлива форма реалізації ментально-мовленнєвої діяльності адресанта ставить на меті переконання адресата у необхідності прийняття ним рішення щодо здійснення певних дій в інтересах адресанта. У персуазивній комунікації взаємодіють процес переконання, спрямований на прийняття адресатом раціональної аргументації адресанта, і процес умовляння («зваблювання»), який підсилює аргументацію і впливає на емоційну сферу адресата, апелює до його почуттів [3, с.70]

Вираження персуазивності потребує використання відповідних мовних засобів на морфологічному, синтаксичному і лексичному рівні. Борис Джонсон комбінує мовні засоби, таким чином створюючи цілісну картину підтримки України владою Великобританії та переконанні публіки у абсурдності намірів РФ та необхідності якнайшвидше припинити збройну агресію. Проаналізуємо морфологічні засоби впливу на аудиторію. Перш за все, промова Б.Джонсона характеризується використанням займенників у першій особі однини (19 разів) і множини (27 разів): «*I have one message for you today: Ukraine will win, Ukraine will be free, And I tell you why I believe you will succeed, members of the Rada*», «*They will say that Ukrainians proved by their tenacity and sacrifice that tanks and guns cannot suppress a nation fighting for its independence, and that is why I believe that Ukraine will win*», «*And it is precisely because we understand this danger in Britain and in Ukraine – precisely because we are democracies, and because we have a free media, the rule of law, free elections and robust parliaments, such as your own, we know that these are the best protections against the perils of arbitrary power*» [8]. Таким чином створюється ефект, що автор висловлювання може взяти на себе відповідальність за свої слова та дії, а народ України може відчутти власний потенціал на рівні прем'єр-міністра Великобританії. Промовець ототожнює себе з пересічним громадянином України, представляє спільну ідею, акцентує увагу адресата на наявності спільних проблем, які потрібно вирішувати спільними зусиллями.

Також зустрічаємо особовий займенник *you* 26 разів («*I have one message for you today: Ukraine will win, Ukraine will be free. And I tell you why I believe you will succeed, members of the Rada*») та присвійний займенник *your* 27 разів («*Your farmers kidnapped Russian tanks with their tractors. Your pensioners told Russian soldiers to hop as we say, although they may have used more colourful language. Even in the parts of Ukraine that were temporarily captured, your populations, your indomitable populations turned out to protest, day after day. And though your soldiers were always outnumbered – three to one it is now - they fought with the energy and courage of lions*») [8]. За допомогою особового та присвійного займенника мовець демонструє ставлення до тих з ким взаємодіє, виражає свою повагу до українського народу. Використання особового займенника підкреслює близькість і тісну взаємодію Бориса Джонсона та українського народу.

На особливу увагу заслуговує використання форму майбутнього простого часу дієслова (16 випадків вживання) з метою досягнення персуазивного ефекту: «*We in the UK will do whatever we can to hold them to account for these war crimes and in this moment of uncertainty, of continuing fear and doubt*», «*I have one message for you today: Ukraine will win, Ukraine will be free*», «*And I tell you why I believe you will succeed, members of the Rada*» [8] тощо. Мовець виражає свою впевненість у перемозі України, а також запевняє у допомозі зі сторони Великобританії. Також Борис Джонсон акцентує увагу на сьогоденні, використовуючи форму теперішнього простого (зокрема, дієслово *to be*) і теперішнього тривалого часу: «*It is a big honour for me to address you at this crucial moment in history and I salute the courage with which you are meeting, the way you have continued to meet, in spite of a barbaric onslaught on your freedoms*», «*And though your soldiers were always outnumbered – three to one it is now - they fought with the energy and courage of lions*», «*This is Ukraine's finest hour, that will be remembered and recounted for generations to come*», «*The truth is that we were too slow to grasp what was really happening and we collectively failed to impose the sanctions then that we should have put on Vladimir Putin*», «*We are proud to be your friends, I am proud to say our Ambassador, Melinda Simmons, is back in Kyiv to reopen our embassy*», «*We are providing armoured vehicles to evacuate civilians from areas under attack and protect officials – what Volodymyr mentioned to me in our most recent call - while they maintain critical infrastructure*», «*I know so*

much about the terrible price that Ukrainians have paid and are paying for your heroism», «They are committing war crimes»[8] тощо.

На синтаксичному рівні інтенція Бориса Джонсона виражається різними типами речень. Мовець використовує переважно розповідні речення, які за структурою є простими («*You have beaten them back from Kyiv*»), складносурядними («*Some people might even believe it, but he is sowing the seeds of catastrophe, for himself and for his country*») і складнопідрядними («*Your pensioners told Russian soldiers to hop as we say, although they may have used more colourful language*») [8]. У промові Бориса Джонсона переважають складнопідрядні речення різних типів, що надає промові аргументованого, стверджувального і персуазивного характеру, а також свідчить про продуманість ходу промови та обізнаність у глибині проблеми.

Уживання риторичного запитання у промові має на меті привернення уваги, посилення враження, емоційності висловлювання та співпереживання. Суть риторичного запитання «*Do you remember they said that?*» полягає в тому, що слухач сам знає відповідь на поставлене запитання. Риторичні запитання дуже успішно наголошують на найголовніші ідеї мовця – абсурдність і жорстокість дій росіяні.

Лексичне наповнення промови Бориса Джонсона створює значний персуазивний вплив, тому що промова політика наповнена різноплановими лексичними одиницями, комбінація яких створює цілісну картину обізнаності у предметі висловлювання, небайдужості до проблеми та потреби якнайшвидше зупинити тероризм російської федерації по відношенню до України. До основних лексичних особливостей промови Бориса Джонсона належать:

1) використання політичних термінів: *members of the Rada, to reform, to rule by fear, to rig elections, democracy, the rule of law, free elections, autocracy, a refugee, to impose sanctions, ambassador, embassy, sovereign state, etc;*

2) використання військових термінів: *war, war crime, Battalion Tactical Groups, armour, military, guns, anti-tank missile, armoured vehicle, Brimstone anti-ship missile, Stormer anti-aircraft system, etc;*

3) використання топонімів: *Ukraine (23 pazu), Ukrainian (17 paze), Bucha, Irpin, Hostomel, Kyiv, Kremlin, Russia, Poland, London, Britain, Crimea, Donbas, Melinda Simmons, the UK;*

4) використання антропонімів: *Putin (13 paze), Vladimir Putin, Volodymyr, President Zelenskyy, Melinda Simmons;*

5) використання реалій: *Rada, Maidan, slava Ukraini!*[8]

Художні засоби ще більше урізноманітнюють промову Бориса Джонсона та роблять її більш експресивною. Найуживанішими тропами в даній промові політика є порівняння, метафора та епітети, стилістичні фігури представлені риторичним запитанням, синтаксичною та лексичною анафорою.

Як засіб впливу на свідомість адресата порівняння полегшує розуміння певних політичних подій чи політичної картини світу загалом: «*There were some who believed the Kremlin propaganda that Russian armour would be like an irresistible force going like a knife through butter, and that Kyiv would fall within days*» [8].

Борис Джонсон активно застосовує метафору, таким чином надаючи ще більшої образності своїй промові та полегшуючи сприйняття його промови аудиторією. Прикладами метафори у промові Бориса Джонсона є такі речення: «*... Russian armour would be like an irresistible force going like a knife through butter*», «*...but he is sowing the seeds of catastrophe*», «*You have exploded the myth of Putin's invincibility and you have written one of the most glorious chapters in military history and in the life of your country*», «*The so-called irresistible force of Putin's war machine has broken on the immovable object of Ukrainian patriotism and love of country*», «*...they fought with the energy and courage of lions*», «*It is a conflict that has no moral ambiguities or no grey areas*», «*Day after day missiles and bombs continue to rain on the innocent people of Ukraine*» [8]. Автор використовує метафоричний перенос на основі зовнішньої подібності (*обстріл та бомбардування порівнює з дощем, мужніх воїнів – з левами*) та функціональної подібності (*«зерна катастрофи», «воєнна машина», «зруйнувати міф»*).

Епітет є одним з найефективніших засобів реалізації персуазивного впливу. Епітети роблять мовлення більш яскравим та виразним. Використання епітетів завжди зумовлене необхідністю впливу на реципієнта та подальшого спонукання до роздумів чи дій.

Борис Джонсон застосовує велику кількість епітетів та варіює ними в межах своєї промови: *crucial moment, barbaric onslaught, your wonderful country, grotesque and illegal campaign, lovely streets, terrible mistake, colourful language, indomitable populations, brute force, the greatest feat of arms of the 21st century, gigantic error, Putin's historic folly, etc.* [8].

Слід зазначити, що Борис Джонсон використовує не лише епітети та метафору, а й прислів'я з метою демонстрації зближення з українським народом. Прислів'я і приказки зазвичай містять елементи порівняння, судження, настанови, рекомендації тощо. Борис Джонсон використовує цитату «*It's not the size of the dog in the fight, it's the size of the fight in the dog*» у своїй промові, заохочуючи український народ не боятися так званої другої армії світу і захоплюючись героїзмом українських воїнів [8].

Борис Джонсон використовує також лексичну та синтаксичну анафору у своєму зверненні до народу України. Прикладом лексичної анафори є висловлювання «*And it is precisely because we understand this danger in Britain and in Ukraine – precisely because we are democracies, and because we have a free media, the rule of law, free elections and robust parliaments, such as your own, we know that these are the best protections against the perils*

of arbitrary power» (лексми *precisely, because, free*). Слід зазначити, що частотне вживання особових та присвійних займенників (зокрема, *we*), які ми розглядали раніше, теж є водночас і прикладом анафори. У промові Бориса Джонсона знаходимо також приклади синтаксичної анафори «*It is about Ukrainian democracy against Putin's tyranny. It is about freedom versus oppression. It is about right versus wrong. It is about good versus evil*», «*Your farmers kidnapped Russian tanks with their tractors. Your pensioners told Russian soldiers to hop as we say*» [8].

Вартим уваги є той факт, що Борис Джонсон не просто застосовує мовні засоби та прийоми у своєму зверненні до українського народу, а вдало їх поєднує, таким чином створюючи цілісну картину щодо спонукання українського народу до подальшої боротьби за свою свободу і незалежність. Автор вдало поєднує морфологічні, лексичні та синтаксичні засоби та варіює ними впродовж усієї промови.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Суспільно-політичні події з життя будь-якої держави завжди відображаються у мові – у державній мові та у іноземних мовах, якими дана ситуація описується у світі. Не є винятком і російсько-українська війна. Найвпливовіші лідери світу – керівництво Сполучених Штатів та Великобританії – з перших днів війни з росією надають фінансову та моральну підтримку народу України. Лідери цих держав чітко і послідовно висловлюють свою про-українську позицію, підтримують Україну фінансово і морально. Під час візиту до Києва 9 квітня 2022 року Борис Джонсон аналізує ситуацію в Україні, захоплюється українським народом, переконує його не здаватися, а продовжувати боротьбу. Метою промови Бориса Джонсона є переконати українців, що вони обов'язково переможуть ворога і що Україна буде вільною. Борис Джонсон використовує велику кількість мовних засобів з метою досягнення персуазивності, а саме морфологічні, синтаксичні, лексичні та стилістичні. Промова Бориса Джонсона характеризується використанням особових і присвійних займенників першої і другої особи, часових форм дієслова (зокрема, теперішнього та майбутнього), різних типів речень (простих, складносурядних і складнопідрядних), риторичного запитання, термінів політичної і військової сфери, топонімів та антропонімів, реалій та інших. Автор застосовує також художні засоби та експресивні прийоми: епітети, метафору, порівняння, анафору та прислів'я. Сукупність засобів і прийомів автора створюють цілісну картину інтенції автора – ретельно аналізувати ситуацію в Україні, висловити власне ставлення до війни, спонукати українців боротися, а також наголосити на підтримці Великобританії. Різноманіття мовних засобів, які використовує прем'єр-міністр Великобританії, а також структура промови свідчать про те, що автор ретельно готувався до виступу, глибоко вивчав питання боротьби українського народу проти російської агресії і мав на меті переконати українців, що переможцями у цій війні будуть саме вони.

Література

1. Корнєлаєва, Є. В. Просодичні особливості публічної мови (на матеріалі виступів британських парламентарів). Закарпатські філологічні студії. Випуск 14. Том 1. С. 138-142.
2. Молодиченко, Е. Н. Создание образа врага как персуазивная стратегия американского политического дискурса: когнитивный и лингвопрагматический анализ (на материале публичных речей политический деятелей 1960 – 2008 гг.): дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук, специальность 10.02.04 – германские языки. Приморский государственный университет имени М. В. Ломоносова. Архангельск, 2010. 245 с.
3. Скрябіна, В. Б. Персуазивні стратегії любовного дискурсу: комунікативнопрагматичний аспект (на матеріалі англійської художньої прози ХХ століття) (дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04). Київ, 2011.
4. Фрасинюк, Н. І. Мовні засоби вираження персуазивності в політичному дискурсі. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Том 2, вип. 32. С. 129–133.
5. Харитонов, Д. Д. Поняття персуазивності та аргументативності як макро- та мікрокатегорії у політичному дискурсі. *STUDIA LINGUISTICA*, 2017. Vol. 11. С. 184-194.
6. Jowett, G. S. *Propaganda and Persuasion*. Thousand Oaks; CA: Sage, 2012. 432 p. URL: <https://hiddenhistorycenter.org/wp-content/uploads/2016/10/PropagandaPersuasion2012.pdf>.
7. O'Keefe D. *Persuasion*. International Encyclopedia of Communication. Vol. 8. Oxford, UK, and Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2008. P. 3590-3592. URL: <http://www.dokeefe.net/pub/OKeefe08IEC-persuasion.pdf>.
8. Prime Minister Boris Johnson's address to the Ukrainian Parliament: 3 May 2022. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/prime-minister-boris-johnsons-address-to-the-ukrainian-parliament-3-may-2022>.

References

1. Korneliiaeva, Ye. V. (2020). Prosodychni osoblyvosti publichnoi movy (na materialy vystupiv brytanskykh parlamentariv) [Prosodic features of public speech (based on speeches by British parliamentarians)]. *Zakarpatski filolohichni studii* [Transcarpathian Philological Studies]. Issue 14. Vol 1. P. 138-142.
2. Molodychenko, E. N. (2010). Sozdanie obraza vraga kak persuvazivnaia strategii amerikanskogo politicheskogo diskursa kognitivnyi i lingvopragmaticheskii analiz (na materiale publichnykh rechei politicheskii deiatelei 1960 – 2008 gg.) [Creating the image of enemy as a persuasive strategy of American political discourse: cognitive and linguo-pragmatic analysis (on the basis of public speeches of politicians in 1960 - 2008)]. PhD thesis in philology. Arkhangelsk: Primorsky State University named after M.V. Lomonosov. 245 p.

3. Skriabina, V. B. (2011). Persuazyvni stratehii liubovnoho dyskursu: komunikatyvnoprahmatychnyi aspekt (na materiali anhlovnoi khudozhnoi prozy XX stolittia) [Persuasive strategies of love discourse: communicative-pragmatic aspect (on the material of English fiction of the XX century)]. PhD thesis. Kyiv.
4. Frasyuk, N. I. (2020). Movni zasoby vyrazhennia persuazyvnosti v politychnomu dyskursi [Linguistic means of expressing persuasiveness in political discourse]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk* [Topical issues of the humanities]. Vol. 2. Issue 32. P. 129–133.
5. Kharytonova, D. D. (2017). Poniattia persuazyvnosti ta arhumentatyvnosti yak makro- ta mikrokatehorii u politychnomu dyskursi [The concept of persuasiveness and argumentation as macro- and micro-categories in political discourse]. *STUDIA LINGUISTICA*. Vol. 11. P. 184-194.
6. Jowett, G. S. (2012). *Propaganda and Persuasion*. Thousand Oaks, CA: Sage. 432 p. URL: <https://hiddenhistorycenter.org/wp-content/uploads/2016/10/PropagandaPersuasion2012.pdf>.
7. O'Keefe, D. (2008). Persuasion. *International Encyclopedia of Communication*. Vol. 8. Oxford, UK, and Malden, MA: Wiley-Blackwell. P. 3590-3592. URL: <http://www.dokeefe.net/pub/OKeefe08IEC-persuasion.pdf>.
8. Prime Minister Boris Johnson's address to the Ukrainian Parliament: 3 May 2022. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/prime-minister-boris-johnsons-address-to-the-ukrainian-parliament-3-may-2022>.